

door een districtenstelsel en het recht van amendement wilde hij aan de Tweede Kamer ontnemen.

Verder bepleitte Gerbrandy o.m. nog dat de politie in één organisatie zou worden samengevat (de koningin: 'Ja. Met directeur aan het hoofd . . . Recruitering van geheel uit militairen').

Als 'slotopmerking' schreef de minister-president:

'Aan het einde van de revue gekomen meen ik te mogen vaststellen, dat voor bijna alle voorgestane hervormingen het bestaande kader voldoende is en dat veel meer de geest der besturende personen en colleges beslissend is dan de wettelijke regelen. Een zeer besliste uitzondering op deze regel vormt het kiesrecht in Grondwet en wet en de regeling van de defensie in de Grondwet' -

waarbij de koningin aantekende: 'de deur moet veel wijder openstaan.'

Uit de door Gerbrandy eigenhandig geschreven brief d.d. 11 april '41 waarmee hij zijn nota aan de koningin aanbood, citeren wij nog dat hij er opnieuw op wees, 'dat het bestaande kader veel meer ruimte biedt tot versterking van het centrale gezag en tot het openen van de mogelijkheid voor Uwe Majesteit om op de gang van zaken invloed te oefenen en daaraan leiding te geven, dan aanvankelijk vermoed werd. In zoverre acht ik dit resultaat bevredigend dat daardoor voorkomen wordt het inluiden van een strijd tussen autoritair en uiterste democraten.' In elk geval diende in de overgangstijd 'de leiding . . . bij Uwe Majesteit zelf te berusten; uit te kijken naar wat 'men' wel of niet wil, schijnt mij in een verwarde wereld gevaarlijk' - waarbij de koningin, blijkbaar denkend aan de door Beelaerts te presideren staatscommissie, noteerde: 'de wensen moeten toch vrij naar voren gebracht worden.' 'Inzake de volksvertegenwoordiging is', schreef Gerbrandy tenslotte, 'veel meer te zeggen. Hier geldt met name, dat het voor een adviseur' (als zodanig beschouwde hij zich) 'van belang is, ook de persoonlijke inzichten van Uwe Majesteit te kennen.'

*

Toen wij Gerbrandy in '58 herinnerden aan zijn nota en aanbiedingsbrief en hem alles voorlazen wat wij in het bovenstaande opnamen, zei hij, kennelijk ter verdediging: 'Het stuk lag mij niet, maar ik had het gevoel: laat ik de koningin nu maar ter wille zijn.'¹ Inderdaad, het valt op dat

¹ Gerbrandy, 11 juli 1958.